

Óvodakert, kirándulások

Részletek a Budapest, II. ker. Hűvösvölgyi út 133. sz. alatti Napközi Otthonos Óvoda komplex környezeti nevelési munkájából

A magyarországi környezetvédelem a világ más országaihoz képest gyerekcipőben jár. A legnagyobb elmaradás a társadalom nevelésében, tájékoztatásában van. A természetvédelmi kultúra, az ökológikus szemlélet megteremtését kisgyermekkorban lehet, s kell elkezdeni, hiszen ők még nagyon fogékonyak mindenre, – a jóra és a rosszra is egyaránt. Rajtunk, pedagógusokon múlik, hogy megalkotjuk a jövő nemzedékének természethez fűződő pozitív érzelmeit, bővítsük ismereteit és megtanítsuk őket környezetünk védelmére. Ezt felismerve, gyakorlatilag 1984-ben kezdtünk kiemelt feladatként foglalkozni a gyerekek környezeti nevelésével.

Első feladatként olyan óvodai környezet megteremtését tűztük ki célul, amely a kisgyermek számára valódi élményt jelent. Abból a gondolatból indultunk ki, hogy az óvodás számára az óvodakert jelenti a „természetet”, ahol napjainak nagy részét eltölti.

Óvodaudvarból „óvodakert”

Az óvoda 2450 négyszögöles, részben ősfás telken fekszik. Nevelési elképzeléseinknek megfelelően, a hajdani szakszerűtlenül kezelt, kietlen, poros udvart teljesen átalakítottuk. A kert mai arculata tízéves munkánk eredménye.

Először sövények ültetésével tagoltuk a hatalmas területet, hogy az egyes csoportoknak saját, áttekinthető helye legyen. A díszfák, a többszáz díszcserje életet, színt, változatosságot hozott az óvoda kertjébe. A két tucat elültetett örökzöld ma már több méter magasra nőtt és télen-nyáron üde hangulatot áraszt.

A kertbe vezető utat gyümölcsfasorral szegélyeztük, hogy a gyerekek életközeli megismerhessék azokat. Ma már termőre fordultak és ellátják az óvodát friss gyümölcscsel. Minden csoportnak lehetősége nyílik egy kis veteményeskertben kertészkedni. Mivel az óvodás kicsi, természeténél fogva is a virágok vannak hozzá legközelebb. Ezért ültettük tele az óvoda kertjének minden arra alkalmas szegletét virágokkal. Vigyáznak rá. Rendbehoztuk a fürdőmedencét is. A nyári élet igazi gyermekparadicsomban zajlik. A kert nagy részét újra kellett füvesíteni, és ezt a munkát ma is folyamatosan végezzük. Szerencsére a talaj javításához minden évben kb. 10 köbméter saját komposzt termelődik. A nagy fajátékokat nem a fűre tesszük. Különös gondot fordítunk arra, hogy a kertben elegendő, jó minőségű és természetes anyagból készült játék legyen. Azt tapasztaltuk, hogy a gyerekek akkor „feledkeznek meg magukról”, ha nincs a kertben elegendő játék. Hogy legyen mivel játszani, minden évben vásárolunk a Pilisi Állami Parkerdőgazdaságtól egy-egy nagy fajátékot. (Immár a tizediket.)

A pénzt a játékokra magunk teremtjük elő oly módon, hogy minden évben tonnaszám gyűjtenek a gyerekek papírt. A kiolvasott újság nem szemét, újra felhasználható, és sok-sok fát ment meg a papíripari célú kivágástól. A gyerekek tudják ezt és behozatják szüleikkel az óvodába az újságokat. Hagyományai vannak a gesztenyegyűjtésnek is. A gesztenyéből nemcsak babát, hanem gyógyszert is lehet készíteni.

A fürdőszobák déli ablakaiban minden évben több ezer palántát nevelünk fel. Ezek nagyobbik fele a nyári kertet díszíti, a maradékot a szülők veszik meg, – ezzel is anyagi háttérrel szolgáltatva a kert fenntartásához, további fejlesztéséhez.

Az egészséges életmódra nevelés is része programunknak. Ezért úgy alakítottuk ki a kertet, hogy a lehető legjobban elősegítse a szabad mozgást. Több „sportolásra” csábító

játékot is építettünk, pl.: magaslest, focipályát, rönkvárat és autópályát lépcsősorokkal. Észre sem veszik a gyerekek, hogy hányszor másszák meg a játék hevében.

Amikor az új kiscsoport bekerül ebbe a kertbe, még nem ismeri a szokásokat. Kezdetben nemcsak az óvónénik, hanem a nagyobb gyerekek is segítik őket. Könnyebben megy a beilleszkedés, ha mindjárt szeptemberben a kiscsoport választ egy bokrot, amelyet három évig gondozhat és folyamatosan megfigyelheti változásait.

A gyerekekkel veleszületik a környező világ iránti érdeklődés, amire nevelőmunkánk során támaszkodhatunk. Számukra nem csúf, undorító pl. a cserebogár lárvája, a pók, vagy a földigiliszta. Hálásak, ha felhívjuk a figyelmüket a pókháló finom szépségére, egy virág illatára, és boldogan lesik, hogyan pattan ki a rügyből a levél. Mindig izgalmas dolog, hogy mit csinál a kertész, miért csinálja? Figyelik a fűmagvetést, várják, hogy kikeljen. A világért sem lépnek készakarva a „gyerekfűre”. Boldogan segítenek mindenféle kerti munkában is.

A dús növényzet otthont ad az óvodában sokféle állatnak is. Gyakran találkozunk sünnel, mókussal. Az öreg, odvas nyárfába harkályok, seregélyek költöztek. A komposztban számtalan érdekes rovar él. Mire a gyerekek nagycsoportosak lesznek, mindegyikükkel megismerkedhetnek.

A kert nagyon sok lehetőséget kínál a megfigyelésre, a tapasztalatgyűjtésre, – de csak a rendszeres, állandó ismétlésekkel, magyarázatokkal, a sok beszélgetéssel és közös élménnyel tudjuk megteremteni a természetvédelem és a környezetvédelem alapjait. Ebben az óvodában mi már elértük azt, hogy a gyerekek virágok közé jönnek az első nap, virágok között játszanak, – és ez nem zavarja a játékukat. Ez a természetes környezetük, ezt szokták meg. Tiszteletben tartják a többi élőlényt, legyen az növény, vagy állat. Erre élő bizonyíték az óvoda kertje.

Kirándulások, természetjárás

Óvodánk abban a szerencsés helyzetben van, hogy erdőhöz közel, a Hárshegy és a Vadaskert között helyezkedik el. Ezt az adottságot ki is használjuk. Az erdő nemcsak természetjárásra hívogat, de végtelen lehetőséget biztosít érdekes, izgalmas dolgok felfedezésére is. Természetesen csak akkor pillanthatunk be a természet csodáiba, ha ott megfelelően viselkedünk, és tudjuk, hogy mit kell megfigyelni. Vagyis a kirándulásra készülni kell. Ezúttal egy középső csoport, a „Fürkész Törpék” kirándulási szokásait mutatjuk be.

Ez a csoport jár leggyakrabban kirándulni. Sokszor választják ugyanazt az útvonalat, ill. úticélt. Ezáltal jobban megfigyelhetik a természet, az erdő változásait, a részleteket, és összehasonlításokat is tehetnek. Kötődnek az ő erdőjükhöz, az ő tisztásukhoz és kilátójukhoz. Mindig megállnak a kócsagos táblánál is és megbeszélik a jelentését. A kirándulásra két-három nappal előbb felkészülnek. Elkészítik a jelvényt. Mindig azt rajzolják rá, amit meg akarnak nézni. Az idén már a csoport jelvényét is rárajzolták. A „Fürkész Törpék” már tudják, hogyan kell a kirándulásra felöltözni. A hátizsák kötelező. Benne csak alma, esőkabát, papírzsebkendő és kulacs lehet. A belevaló teát reggel közösen főzik meg az óvodában. A többi felszerelést (nagyító, könyv, szemeteszsák) egy önként jelentkező hozza. A szemeteszsák cipelése kitüntetés! Indulás előtt pontról pontra újra megbeszélik minden alkalommal, hogyan kell az erdőben viselkedni. (*Gerald Durrell: Amatőr természetbúvár* c. könyve alapján.)

Azoknak a „zöld” szabályoknak a betartása a nehezebb, amelyeket nincs alkalma a gyerekeknek naponta gyakorolni a kertben. Például eleinte problémát okozott a kiabálás. Ezt úgy oldotta meg az óvónő, hogy gyakran megállt és a füléhez emelt kézzel hallgatózott. A gyerekeket is erre biztatta. Így meghallották az erdő hangjait, a madarak énekét, a szél susogását. Most már megtalálják a megfelelő hangerőt és vendégekhez illően viselkednek az erdőben. Egy-egy kirándulás után még napokig beszélgetnek róla, rakosgatják kincseiket (kavicsok, tobozok), lerajzolják, megfestik élményeiket.

A negyedik éve járó edzett nagycsoportot tavaly nyáron búcsúzóul elvittük egy igazi felnőttségű túrára a Pilisbe. Hajóval utaztunk Dömösig, majd a Malom-patak völgyén át felmáztunk Dobogókőre. Ez már komoly ügyességi- és erőpróba volt. Mindenki remekül

helytállt, és ezek az iskolába készülő gyerekek átérezték: „Képes vagyok rá, hogy egy ekkora feladatot is megoldjak!”

Egy ilyen túrának nevelő értéke van. Ezért ebből hagyományt szeretnénk teremteni.

AZ ÓVODA NEVELŐTESTÜLETE

Környezetkultúra az óvodában

Óvodapedagógus továbbképzés

A környezetkultúra fejlesztése a képzés minden szintjén fontos feladat. A környezeti nevelést már az óvodában kell elkezdeni, tekintettel arra, hogy bizonyos alapvető szokások, viselkedési formák, amelyek a szocializáció szempontjából elengedhetetlenek – és ilyenek a környezetkultúra alapvető szokásai és viselkedési formái is – egész életre kihatóan csak ebben az életkorban alapozhatók meg. Ehhez azonban nemcsak az óvodapedagógusok alapképzésében, hanem a gyakorló óvónők továbbképzésében is meg kell jelennie a környezeti kultúra, a környezetismeret elemeinek.

Néhányan ettől a gondolattól vezérelve terveztünk meg egy olyan típusú óvodapedagógus továbbképzést, amely az óvodai gyakorlatból indul ki és sajátos óvodai megközelítésből tárja fel az ember – a gyermek – és a környezet kapcsolatát.

A Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium Oktatási Osztálya fogékony volt a gondolatra és lehetővé tette az ötlet megvalósítását.

A Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI), a Budapesti Tanítóképző Főiskola Természettudományi Tanszéke, a visegrádi Erdei Művelődés Háza és a Fővárosi Gyakorló Óvoda „Kék cinke” Oktató Központjának közreműködésével 1993-ban realizáltuk a programot.

A továbbképzést az évszakoknak megfelelően 4 alkalomra, alkalmanként 3 napra szerveztük, az NSZI esztergomi továbbképző központjában – idilli környezetben a Kis-Duna partján, a védett platánsor árnyékában. A terepgyakorlatokat pedig a visegrádi Erdei Művelődés Házában, a Makovecz Imre által tervezett, esztétikai élményt is nyújtó jurta-központban és a Visegrádi hegység fajokban, reliktumokban gazdag lankáin folytattuk, eszményi környezetben.

Célunk az volt, hogy bővítsük – elméletben és gyakorlatban – az óvodapedagógusok környezeti ismereteit és ezek közvetlen felhasználási lehetőségeit az óvodai nevelő-oktató munkában.

A szerteágazó program gerincét azok a természettudományos ismeretek adták, amelyek a természeti jelenségek, az élőlények megfigyeltetéséhez, megmagyarázásához szükségesek az óvodában.

Ehhez kapcsolatosan foglalkoztunk az irodalomban rejlő környezeti nevelési lehetőségekkel, a környezetetika és -esztétika óvodai aspektusával, valamint a környezeti nevelés óvodai követelményeivel.

Felhívtuk a figyelmet a globális környezeti problémákra és a lokális cselekvési lehetőségekre. Így például a környezetszennyezés egészségkárosító hatására és arra, hogy mit lehet tenni ellene az óvodában. Szó esett a környezetbarát életmódról, meg arról is, hogyan lehet ezt az óvodában megvalósítani.